

Svjetska gospodarska situacija i Izgledi Izvršni sažetak

2024

Izvršni sažetak

Krhka otpornost prikriva temeljne rizike i ranjivosti

Svjetsko gospodarstvo pokazalo se otpornijim od očekivanog u 2023. usred značajnog monetarnog stezanja i dugotrajnih neizvjesnosti politike u cijelom svijetu, čak i dok su višestruki šokovi proizašli iz sukoba i klimatskih promjena izazvali pustoš u životima i sredstvima za život milijuna, dodatno ugrožavajući napredak prema održivom razvoju. Nekoliko velikih razvijenih gospodarstava pokazalo je izuzetnu otpornost, sa snažnim tržištima rada koja podržavaju potrošačku potrošnju unatoč oštrom monetarnom stezanju. U isto vrijeme, inflacija se postupno smanjila u većini regija zahvaljujući nižim cijenama energije i hrane, što je središnjim bankama omogućilo usporavanje ili pauziranje povećanja kamatnih stopa.

Ovaj sloj otpornosti, međutim, prikriva i kratkoročne rizike i strukturalne ranjivosti.

Pritisci temeljnih cijena još su uvijek visoki u mnogim zemljama. Daljnja eskalacija sukoba na Bliskom istoku predstavlja rizik od poremećaja energetske tržišta i obnavljanja inflatornih pritisaka diljem svijeta. Dok se globalno gospodarstvo priprema za odgođeni učinak naglog povećanja kamatnih stopa, središnje banke velikih razvijenih zemalja signalizirale su svoju namjeru da zadrže više kamatne stope duže vrijeme. Izgledi produljenog razdoblja viših troškova zaduživanja i strožih kreditnih uvjeta predstavljaju snažnu smetnju svjetskom gospodarstvu koje je opterećeno visokim razinama duga, ali također treba povećana ulaganja, ne samo za oživljavanje

rasta, ali i za borbu protiv klimatskih promjena i ubrzanje napretka prema ciljevima održivog razvoja (SDG). Štoviše, strogi financijski uvjeti, zajedno s rastućim rizikom geopolitičke fragmentacije, predstavljaju sve veće rizike za globalnu trgovinu i industrijsku proizvodnju.

U ovoj pozadini dugotrajnih rizika i neizvjesnosti, predviđa se da će se rast globalnog BDP-a usporiti s procijenjenih 2,7 posto u 2023. na 2,4 posto u 2024. Predviđa se da će se rast umjereno poboljšati na 2,7 posto u 2025., ali će ostati ispod prethodnog trend pandemije, stopa rasta od 3,0 posto. Iako je svjetsko gospodarstvo izbjeglo najgori mogući scenarij recesije 2023., nazire se dugotrajno razdoblje niskog rasta.

Izgledi za rast mnogih zemalja u razvoju, posebno ranjivih zemalja i zemalja s niskim dohotkom, ostali su slabi, zbog čega je potpuni oporavak gubitaka izazvanih pandemijom još nedostižniji.

Daljnje usporavanje razvijenih gospodarstava

Gospodarstvo Sjedinjenih Američkih Država – najvećeg na svijetu – imalo je izvanredne rezultate tijekom prošle godine, ali očekuje se da će rast usporiti s procijenjenih 2,5 posto u 2023. na 1,4 posto u 2024. Snažna potrošačka potrošnja na leđima jake bilance stanja kućanstava i otporna tržišta rada i stanovanja poduprli su učinak bolji od očekivanog u 2023. Unatoč agresivnom monetarnom stezanju od strane Federalnih rezervi, stopa nezaposlenosti iznosila je samo 3,7 posto u trećem kvartalu 2023. Robusna kuća

cijene su povećale i održale neto vrijednost vlasnika kuća, ostvarivši snažan učinak bogatstva i podupirući visoke razine potrošnje kućanstava. To se može brzo promijeniti, osobito ako cijene stanova i imovine padnu i učinkovito smanje neto vrijednost kućanstva. Usred pada štednje kućanstava, visokih kamatnih stopa i postupnog omekšavanja tržišta rada, očekuje se da će potrošačka potrošnja oslabiti 2024., a predviđa se da će investicije ostati spore. Dok je vjerojatnost tvrdog prizemljenja znatno smanjena, gospodarstvo Sjedinjenih Država će se suočiti sa značajnim rizicima pada zbog pogoršanja tržišta rada, stanovanja i financijskih tržišta.

Europa se suočava s izazovnim gospodarskim izgledima usred još uvijek visoke inflacije i visokih kamata. Predviđa se da će se BDP u Europskoj uniji povećati za 1,2 posto u 2024., u odnosu na 0,5 posto u 2023. Očekuje se da će blagi oporavak biti potaknut povećanjem potrošačke potrošnje kako pritisci na cijene popuštaju, realne plaće rastu, i tržišta rada ostaju snažna. Nastavak

i odgođeni učinci strogih financijskih uvjeta i povlačenje mjera fiskalne potpore djelomično će neutralizirati pozitivne učinke ovih ključnih pokretača rasta u 2024.

Predviđa se da će se rast u Japanu usporiti s 1,7 posto u 2023. na 1,2 posto u 2024. unatoč popustljivoj monetarnoj i fiskalnoj politici. Rastuća inflacija može signalizirati izlazak iz deflacijskog trenda koji je trajao više od dva desetljeća. Očekuje se da će usporeni rast u Kini i Sjedinjenim Državama – glavnim trgovinskim partnerima zemlje – ograničiti neto izvoz 2024. godine.

U Zajednici Neovisnih Država (ZND) gospodarski rast je nadmašio ranije projekcije, odražavajući rast veći od očekivanog u Ruskoj Federaciji, umjereni oporavak u Ukrajini nakon dubokog pada 2022. i snažan učinak na Kavkazu i u središnjoj Aziji. Ukupni BDP ZND-a i Gruzije porastao je za procijenjenih 3,3 posto u 2023., a predviđa se da će porasti za 2,3 posto u 2024.

Očekuje se da će viša inflacija i nastavak pooštavanja monetarne politike u Ruskoj Federaciji negativno utjecati na rast regije u 2024.

Zemlje u razvoju suočavaju se s različitim kratkoročnim izgledima za rast

U Kini je gospodarski oporavak od karantina povezanih s COVID-19 bio postupniji nego što se očekivalo usred domaćih i međunarodnih vjetrova. Gospodarstvo se promijenilo tijekom druge polovice 2023. godine, sa stopom rasta koja je dosegla 5,3 posto za godinu, što je povećanje u odnosu na 3,0 posto u 2022. Snižene kamatne stope i hipotekarne stope te povećana ulaganja javnog sektora financirana novim obveznicama potaknuli su rast. Dok je potrošnja bila glavni pokretač rasta, povjerenje potrošača ostalo je mlako u 2023. Kombinacija stalne slabosti u sektoru nekretnina i slabe vanjske potražnje – što negativno utječe na rast fiksnih ulaganja, industrijske proizvodnje i izvoza – gurnut će rast umjereno dolje do 4,7 posto u 2024.

Predviđa se da će gospodarski rast u Africi ostati slab, povećavajući se s prosječnih 3,3 posto u 2023. na 3,5 posto u 2024. Globalno gospodarsko usporavanje, stroži monetarni i fiskalni uvjeti te visoki rizici održivosti duga ostat će kočnica regiji izgledi za rast.

Klimatska kriza koja se razvija i ekstremni vremenski uvjeti potkopat će poljoprivrednu proizvodnju i turizam, dok će geopolitička nestabilnost nastaviti negativno utjecati na nekoliko podregija u Africi, posebno na Sahel i Sjevernu Afriku.

Predviđa se da će gospodarstva istočne Azije doživjeti umjereno usporavanje, s padom rasta s 4,9 posto u 2023. na 4,6 posto u 2024. U većini gospodarstava očekuje se da će rast privatne potrošnje ostati čvrst, podržan smanjenjem inflatornog pritiska i postojanim oporavkom na tržištu rada. Iako je oporavak izvoza usluga – posebice turizma – bio snažan, usporavanje globalne potražnje vjerojatno će smanjiti izvoz robe, koji je bio glavni pokretač rasta za mnoge zemlje u regiji.

Bruto domaći proizvod u Južnoj Aziji porastao je za procijenjenih 5,3 posto u 2023., a predviđa se da će porasti za 5,2 posto u 2024., potaknut snažnom ekspanzijom u Indiji, koja je i dalje

najbrže rastuće veliko gospodarstvo na svijetu. Predviđa se da će rast u Indiji dosegnuti 6,2 posto u 2024., nešto niže od procijenjenih 6,3 posto za 2023., usred snažne domaće potražnje i snažnog rasta u sektoru proizvodnje i usluga. Rast u nekoliko gospodarstava u regiji suočit će se s pritiscima naniže zbog strožih financijskih i fiskalnih uvjeta, izazova u platnoj bilanci i povratka klimatskog fenomena El Niño.

U zapadnoj Aziji predviđa se rast BDP-a od 2,9 posto u 2024., u odnosu na 1,7 posto u 2023.

Visoke cijene uvozne osnovne hrane i dalje stvaraju pritisak na inflaciju, za koju se predviđa da će se tek postupno smanjivati 2024. U Turskoj su vlasti agresivno pooštrile monetarnu politiku kako bi obuzdale inflaciju, za koju se očekuje da će negativno utjecati na rast 2024.

Izgledi za Latinsku Ameriku i Karibe

i dalje predstavlja izazov, s očekivanim usporavanjem rasta BDP-a s 2,2 posto u 2023. na 1,6 posto u 2024. Uspješnost rasta premašila je očekivanja u 2023. zbog otporne potrošnje i ulaganja, snažnog priljeva kapitala i čvrste vanjske potražnje. Iako se inflacija smanjuje, i dalje je visoka, a izazovi strukturne i makroekonomske politike i dalje postoje. U 2024. stroži financijski uvjeti potkopat će domaću potražnju, a sporiji rast u Kini i Sjedinjenim Državama ograničit će izvoz.

Predviđa se da će najnerazvijenije zemlje (LDC) rasti za 5,0 posto u 2024., što je porast u odnosu na 4,4 posto u 2023., ali još uvijek znatno ispod cilja rasta od 7,0 posto postavljenog u SDG-ovima. Ulaganja u najmanje razvijene zemlje ostat će prigušena. Hlapljiv cijene robe – posebno za metale, naftu i pamuk – i dalje potkopavaju izgleda za rast, pri čemu je 38 od 46 LDC-a klasificirano kao gospodarstva ovisna o robi. Procjenjuje se da je servisiranje vanjskog duga poraslo sa 46 milijardi USD 2021. na približno 60 milijardi USD 2023. (oko 4 posto BDP-a za najmanje razvijene zemlje), dodatno stežući fiskalni prostor i ograničavajući sposobnost vlada da potaknu oporavak i rast.

Mnoge male otočne države u razvoju (SIDS) imalo koristi od snažnog oporavka priljeva turizma 2023., a izgledi za 2024. uvelike su

pozitivan. U prosjeku se predviđa da će SIDS porasti za 3,1 posto u 2024., u odnosu na 2,3 posto u 2023.

Međutim, gospodarski izgledi za SIDS i dalje su osjetljivi na sve veće utjecaje klimatskih promjena i fluktuacije cijena nafte, što izravno utječe i na turističke tokove i na potrošačke cijene. Predviđa se da će gospodarski rast u zemljama u razvoju bez izlaza na more (LLDC) ubrzati s 4,4 posto u 2023. na 4,7 posto u 2024. Nekoliko gospodarstava ima koristi od snažnijih ulaganja, uključujući izravna strana ulaganja, posebno u infrastrukturu.

Neravnomjeran oporavak tržišta rada

Globalno tržište rada brzo se oporavilo od pandemije, nadmašivši oporavak nakon financijske krize 2008. godine. Do 2023. stope nezaposlenosti u mnogim su gospodarstvima pale ispod razina prije pandemije, dosegnuvši gotovo povijesno najniže razine u Sjedinjenim Državama i nekoliko europskih gospodarstava. Taj je oporavak, međutim, bio neujednačen, a osobito su gospodarstva u razvoju iskusila različite trendove. Brazil, Kina i Turska zabilježili su pad stope nezaposlenosti, ali mnoge zemlje u razvoju, posebno u zapadnoj Aziji i Africi, bore se s visokom nezaposlenošću. U većini gospodarstava rast plaća nije uspio neutralizirati utjecaj inflacije i pogoršao je krizu troškova života. Tržište rada u zemljama u razvoju nastavilo se suočavati sa stalnim izazovima neformalnog zapošljavanja, rodni razlika i visoke nezaposlenosti mladih. Uvjeti na tržištu rada u mnogim zemljama u razvoju vjerojatno će se pogoršati 2024. usred slabijih izgleda, s odgođenim učinkom monetarnog stezanja koji će uzeti danak na zapošljavanje.

Globalna inflacija jenjava, ali inflacija cijena hrane može pogoršati nesigurnost hrane i siromaštvo

Nakon dvogodišnjeg porasta, globalna inflacija se smanjila 2023., ali je ostala iznad prosjeka 2010.-2019. Globalna ukupna inflacija pala je s 8,1 posto u

2022., najveća vrijednost u gotovo tri desetljeća, na procijenjenih 5,7 posto u 2023. Predviđa se daljnji pad na 3,9 posto u 2024. zbog daljnjeg usporavanja međunarodnih cijena roba i slabljenja potražnje usred monetarnog stezanja. Razvijena gospodarstva iskusila su izrazito usporavanje inflacije, iako su stope temeljne inflacije i dalje relativno visoke, pod utjecajem rasta cijena u uslužnom sektoru i skučenih tržišta rada. Inflacija u većini zemalja u razvoju dosegla je vrhunac 2023., a predviđa se da će se dodatno smanjiti 2024.

Unatoč tim obećavajućim kretanjima, cijene hrane pokazale su znakove porasta u drugoj polovici 2023., osobito u Africi, Južnoj Aziji i Zapadnoj Aziji, zbog ograničenog prijenosa međunarodnih cijena na lokalne cijene, slabih lokalnih valuta i klimatskih promjena šokovi.

Visoke cijene hrane bile su značajan pokretač nesigurnosti hrane u zemljama u razvoju, nesrazmjerno utječući na najsiromašnija kućanstva, koja troše veći dio svojih prihoda na hranu. Godine 2023. procjenjuje se da je 238 milijuna ljudi iskusilo akutni nedostatak hrane, što je povećanje od 21,6 milijuna ljudi u odnosu na prethodnu godinu. Posebno su osjetljivi žene i djeca. Inflacijski trend u zemljama u razvoju također je pogoršao siromaštvo, poništavajući dio teško postignutog napretka u smanjenju siromaštva. U zemljama s niskim prihodima – posebice onima u Africi i zapadnoj Aziji – stope siromaštva ostale su znatno iznad razina prije pandemije.

Kako je ukupna inflacija počela jenjavati, stajališta monetarne politike diljem svijeta počela su se razilaziti. Čak 28 od 130 središnjih banaka smanjilo je referentne kamatne stope tijekom prvih deset mjeseci 2023. Međutim, stajalište globalne monetarne politike i dalje je uglavnom restriktivno. Savezne rezerve i Europska središnja banka nastavile su podizati kamatne stope u 2023., iako sporijim tempom, jer je temeljna inflacija ostala iznad cilja. Središnje banke velikih razvijenih zemalja vjerojatno će duže zadržati više stope, budući da rastući nominalni rast plaća signalizira rizik od sekundarnih učinaka, a eskalacija geopolitičkih napetosti može stvoriti ponovni inflacijski pritisak.

Kvantitativno pooštravanje zamjenjuje kvantitativno popuštanje

Osim povećanja kamatnih stopa, glavne središnje banke razvijenih zemalja (s izuzetkom Bank of Japan) počele su smanjivati aktivu u svojim bilancama, proces poznat kao kvantitativno stezanje (QT), 2022. i ubrzale tempo 2023. za smanjenje viška likvidnosti. Od globalne financijske krize 2008. nadalje, kvantitativno popuštanje (QE) – kupnja financijske imovine od strane središnjih banaka – ostalo je ključni alat monetarne politike za poticanje ulaganja i rasta te osiguravanje financijske stabilnosti. Tijekom pandemije, monetarne vlasti vratile su se QE-u kako bi ubrzigale likvidnost i stabilizirale financijska tržišta. Mnoge središnje banke zemalja u razvoju implementirale su QE po prvi put tijekom pandemije. Međutim, trajni inflatorni pritisci u drugoj polovici 2021. zahtijevali su od središnjih banaka većine razvijenih zemalja da smanje svoje bilance s ciljem smanjenja likvidnosti i ukroćenja inflatornih pritisaka.

Implementacija QT-a podrazumijeva značajne izazove, uključujući rizike financijske nestabilnosti i fiskalne probleme. Stres na tržištu državnih obveznica u Ujedinjenom Kraljevstvu Velike Britanije i Sjeverne Irske u rujnu 2022. i previranja u bankarskom sektoru u Sjedinjenim Državama u ožujku 2023. natjerali su Banku Engleske i Federalne rezerve da preispitaju i ponovno kalibriraju strategije implementacije QT-a.

Iako je QT pridonio strožim financijskim uvjetima, utjecaj na dugoročne prinose obveznica bio je manje izražen s obzirom na to da se QT provodi postupnije nego QE, koji se obično uvodio relativno brzo kako bi se spriječile financijske krize.

Veći troškovi zaduživanja pogoršat će rizike održivosti duga za zemlje u razvoju

Pooštravanje monetarne politike (uključujući QT) od strane središnjih banaka velikih razvijenih zemalja imat će značajne učinke prelijevanja na razvoj

zemljama. Iako su međunarodni financijski uvjeti ostali umjereno dobri usred rastućih cijena dionica i niske volatilnosti, posebno u prvoj polovici 2023., mnoge zemlje u razvoju i dalje se suočavaju s visokim troškovima zaduživanja, ograničenim pristupom međunarodnim tržištima kapitala i deprecijacijom deviznih tečajeva. U šest mjeseci nakon što su Federalne rezerve zaustavile kupnju neto imovine u ožujku 2022., valute tržišnih gospodarstava u nastajanju kolektivno su deprecirale za oko 9 posto u odnosu na američki dolar.

Rastući troškovi posudbe i deprecijacija valute pogoršali su rizike održivosti duga u mnogim zemljama u razvoju. Tijekom razdoblja nakon pandemije, fiskalni su prihodi stagnirali ili se čak smanjili, dok je teret servisiranja duga nastavio rasti, posebno u zemljama u razvoju s višim razinama duga denominiranog u američkim dolarima ili eurima, suočen s rastućim kamatne stope. To je posebno zabrinjavajuće u trenutku kada je gospodarstvima u razvoju potrebno dodatno vanjsko financiranje za poticanje ulaganja i rasta, rješavanje rizika povezanih s klimatskim promjenama i ubravanje napretka prema ciljevima održivog razvoja.

Slabo razvijene zemlje doživjele su pad službene razvojne pomoći (ODA), što je dodatno pogoršalo financijsku stisku. Priljevi ODA-e u Afriku pali su za više od 7 posto 2022. iako su globalni tokovi ODA-e dosegli najvišu razinu svih vremena. Financijska potpora koju su razvijene zemlje pružile Ukrajini uvelike je odgovorna za nagli porast službene razvojne pomoći u 2022. Daljnje smanjenje priljeva službene razvojne pomoći u najmanje razvijene zemlje dovelo bi do rizika da poništi neke razvojne dobitke koje su te zemlje postigle u posljednjim desetljećima.

Globalni investicijski trendovi ostat će slabi

Rast globalnih ulaganja vjerojatno će ostati prigušen. Realne bruto investicije u fiksni kapital porasle su za procijenjenih 1,9 posto u 2023., što je pad u odnosu na 3,3 posto u 2022. i daleko ispod prosječne stope rasta od 4,0 posto u razdoblju od 2011. do 2019. I razvijene ekonomije i ekonomije u razvoju

doživio usporavanje rasta ulaganja i prije pandemije. Izuzetno labava monetarna politika usvojena nakon globalne financijske krize (i viška likvidnosti stvorenog QE-om) nije bila povezana s povećanjem ulaganja. Trenutačno okruženje rastućih troškova zaduživanja i ekonomske neizvjesnosti dodatno će opteretiti rast ulaganja.

Stambena ulaganja značajno su oslabila u razvijenim gospodarstvima, posebice u Sjedinjenim Državama. Među regijama u razvoju, Afrika, Zapadna Azija, Latinska Amerika i Karibi i dalje se bore s visokim troškovima zaduživanja i drugim izazovima koji ometaju rast ulaganja. Izgledi ulaganja u Kinu suočavaju se s problemima zbog teškog sektora nekretnina, iako ulaganja u infrastrukturu pod vodstvom vlade djelomično nadoknađuju manjak privatnih ulaganja. Nasuprot tome, Indija je zabilježila snažne investicijske rezultate u 2023., potaknuti vladinim infrastrukturnim projektima i multinacionalnim ulaganjima.

Globalna ulaganja u energetski sektor rasla su brže od ukupnih ulaganja u 2023. Značajno je da su ulaganja u čistu energiju porasla treću godinu zaredom od pandemije COVID-19.

Ta se ulaganja, međutim, nisu povećala dovoljno brzo da bi zemlje ispunile cilj neto nulte emisije do 2050. I dalje postoji znatan jaz u ulaganjima u obnovljive izvore energije, osobito izvan razvijenih gospodarstava i Kine. U isto vrijeme, ulaganja u fosilna goriva su porasla, nadmašivši razine prije pandemije 2022. i 2023. godine.

Međunarodna trgovina gubi na snazi kao pokretač rasta

U 2023. godini rast globalne trgovine značajno je oslabio na procijenjenih 0,6 posto, što je nagli pad s 5,7 posto u 2022. Očekuje se da će se oporaviti na 2,4 posto u 2024., ostajući ispod trenda prije pandemije od 3,2 posto.

Ovo usporavanje pripisuje se padu robne razmjene. Nasuprot tome, trgovina uslugama, posebice turizmom i transportom, nastavila se oporavljati. Prelazak u potrošačkoj potrošnji s robe na usluge, monetarno stezanje, jak američki dolar i geopolitičke napetosti

ometao globalnu trgovinu. Izvoz iz gospodarstava u razvoju pretrpio je nazadovanje, uz slabljenje potražnje iz razvijenih zemalja, a financijski uvjeti ograničavaju financiranje trgovine. S pozitivnije strane, međunarodni turizam pokazao je znakove snažnog oporavka, osobito u istočnoj i zapadnoj Aziji, a očekuje se da će dosegnuti razine prije pandemije do 2024. Pojavljuje se trend prestrojavanja u međunarodnim trgovinskim odnosima, pri čemu zemlje žele osigurati opskrbe lance bliže domu ili iz otpornijih izvora.

Središnje banke moraju uspostaviti osjetljivu ravnotežu između inflacije, rasta i financijske stabilnosti

Očekuje se da će se središnje banke diljem svijeta i dalje suočavati s delikatnim činom balansiranja i teškim kompromisima u 2024. dok nastoje upravljati inflacijom, oživjeti rast i osigurati financijsku stabilnost. Političke neizvjesnosti – osobito one koje okružuju smjer i trajanje monetarnog stezanja stajališta Federalnih rezervi Sjedinjenih Država

i Europska središnja banka – prijete i za realno gospodarstvo i za financijska tržišta. Vrijedno je napomenuti da se puni učinak monetarnog stezanja, uključujući tekući QT poduhvat, tek treba materijalizirati zbog velikih i promjenjivih kašnjenja u monetarnom prijenosu.

Središnje banke u gospodarstvima u razvoju suočit će se s dodatnim izazovima sve veće zabrinutosti za platnu bilancu i rizika održivosti duga.

Središnje banke zemalja u razvoju morat će koristiti širok raspon alata – uključujući upravljanje protokom kapitala, makroprudencijalne politike i upravljanje deviznim tečajem – kako bi smanjile negativne učinke prelijevanja monetarnog stezanja u razvijenim gospodarstvima.

Preventivna primjena tih politika mogla bi stvoriti zaštitni sloj i povećati fleksibilnost u odgovorima monetarne politike kako bi se rast i zapošljavanje dali prioritet u odnosu na financijsku stabilnost. Zemlje u razvoju trebaju ojačati svoje tehničke i institucionalne kapacitete – fokusiranje

o prioritetima kao što su pravovremeno prikupljanje ekonomskih i financijskih podataka i ojačane nadzorne sposobnosti – kako bi se pripremili za provedbu politike. Niz pokazatelja ranog upozorenja i modela rizika zemlje može pomoći monetarnim vlastima da uoče domaće i vanjske rizike i ranjivosti. Osim toga, provedba fiskalnih politika, uključujući donošenje razboritih fiskalnih mjera i uspostavu državnih stabilizacijskih fondova, može djelovati kao štiti od vanjskih gospodarskih šokova.

Dok se očekuje da će se sve veći broj središnjih banaka prebaciti na monetarno labavljenje kako bi podržale agregatnu potražnju u 2024., njihovi politički izbori uvelike će ovisiti o akcijama koje će poduzeti Federalne rezerve i Europska središnja banka. Središnje banke moraju ojačati međunarodnu suradnju ili koordinaciju monetarne politike kako bi smanjile učinke prelijevanja velikih središnjih banaka razvijenih zemalja, čak i kada bi se takva suradnja mogla pokazati iznimno teškom. Postoji prilika za poboljšanje komunikacije i signalizacije između monetarnih vlasti diljem svijeta, sa središnjim bankama razvijenih zemalja koje usvajaju jasne, transparentne i snažne komunikacijske strategije koje odražavaju prekogranični pogled. Središnje banke također trebaju ojačati suradnju u praćenju i održavanju financijske stabilnosti, uključujući prepoznavanje i rješavanje financijskih rizika koji proizlaze iz klimatskih promjena.

Fiskalni prostor se smanjuje zbog viših kamata i smanjene likvidnosti

Zemlje su provele hrabre i pravovremene mjere fiskalne politike kao odgovor na pandemijsku krizu i za poticanje oporavka. Vlade diljem svijeta također su se oslanjale na fiskalnu politiku kako bi se suočile s višim cijenama hrane i rizicima nesigurnosti hrane koji su proizašli iz rata u Ukrajini. Nagli porast kamatnih stopa od prvog tromjesečja 2022. stroži uvjeti likvidnosti nepovoljno su utjecali na fiskalnu bilancu, obnavljajući zabrinutost oko fiskalnog deficita i duga

održivost. Fiskalni prostor ostaje vrlo ograničen, posebno u zemljama u razvoju; za mnoge od tih zemalja nedostatak fiskalnog prostora predstavlja posebne rizike jer ograničava njihovu sposobnost da ulažu u održivi razvoj i odgovore na nove šokove. Godine 2022. više od 50 gospodarstava u razvoju potrošilo je više od 10 posto ukupnih državnih prihoda na otplatu kamata, a 25 zemalja potrošilo je više od 20 posto.

Tržišna očekivanja da će kamatne stope u velikim gospodarstvima ostati više dulje nego što se ranije očekivalo dovela su do daljnjeg porasta prinosa na državne obveznice, dodajući pritisak na fiskalne bilance. U srednjem roku, prigušeni izgledi za rast, zajedno s potrebom za povećanim ulaganjem u obrazovanje, zdravstvo i infrastrukturu, izvršit će pritisak na državne proračune i pogoršati fiskalnu osjetljivost.

U zemljama u razvoju s manje osjetljivim fiskalnim pozicijama bit će ključno da vlade izbjegnu samoporažavajuću fiskalnu konsolidaciju. Mnoga od tih gospodarstava morat će povećati fiskalne prihode kako bi proširila svoj fiskalni prostor. Kratkoročno, povećana uporaba digitalnih tehnologija može pomoći zemljama u razvoju u smanjenju izbjegavanja plaćanja poreza i utaje poreza. Srednjoročno gledano, vlade će morati povećati prihode putem progresivnijih poreza na dohodak, bogatstvo i zelene poreze. Mnoga gospodarstva također trebaju poboljšati učinkovitost fiskalne potrošnje i učinkovitost subvencija te bolje ciljane programe socijalne zaštite.

Zemlje s niskim dohotkom, kao i zemlje sa srednjim dohotkom s osjetljivom fiskalnom situacijom, trebaju mjere olakšice i restrukturiranja duga kako bi se izbjegle razorne dužničke krize i dugotrajni ciklusi slabih ulaganja, sporog rasta i velikih tereta servisiranja duga.

Industrijska politika se provodi za održivi razvoj

Industrijska politika, koja se sve više smatra ključnom za poticanje strukturnih promjena i podržavanje zelene tranzicije, oživljava se i transformira. Ova promjena usmjerena je na popravljavanje tržišnih nedostataka i usklađivanje inovacija sa širim

razvojne ciljeve. Mijenjaju se i politike inovacija, primjenom ambicioznijih, sustavnijih i strateških pristupa.

Vlade postavljaju specifične ciljeve, poticajne mjere i uvjete za promicanje društveno i ekološki poželjnih tehnologija. U biti, politike inovacija pokazuju veću usmjerenost.

Pandemija COVID-19 i geopolitičke napetosti naglasile su važnost domaće otpornosti, vodećih zemalja i regija poput Kine, Sjedinjenih Država i Europske unije da ulažu velika sredstva u sektore visoke tehnologije i zelene energije. Međutim, okolnosti se razlikuju od zemlje do zemlje. Razvijena gospodarstva i nekoliko velikih gospodarstava u razvoju, poput Kine, ulažu neviđene iznose u istraživanje i razvoj te u ciljane sektore, dok se mnoga gospodarstva u razvoju, ograničena ograničenim fiskalnim prostorom i strukturalnim poteškoćama, i dalje bore s financiranjem industrijske i inovacijske politike. Ova rastuća tehnološka podjela mogla bi dodatno spriječiti sposobnost zemalja u razvoju da ojačaju svoje proizvodne kapacitete i približe se ostvarenju ciljeva održivog razvoja.

Jačanje multilateralizma ubrzat će napredak u cilju održivog razvoja

Na sredini provedbe Agende za održivi razvoj 2030. svijet je i dalje osjetljiv na razorne šokove, uključujući klimatsku krizu koja se brzo razvija i sukobe koji eskaliraju. Hitnost i imperativ postizanja održivog razvoja naglašavaju da je snažna globalna suradnja potrebna sada više nego ikada. Ujedinjeni narodi

ostaje na čelu napora da se ponovno oživi učinkovit multilateralizam. Politički forum na visokoj razini o održivom razvoju, sazvan pod pokroviteljstvom Opće skupštine u rujnu 2023., usvojio je političku deklaraciju za ubrzavanje provedbe Agende 2030. nizom radnji koje uključuju unapređenje poticaja SDG-a koji su pokrenuli Ujedinjeni narodi Generalni sekretar; premošćivanje podjela u znanosti, tehnologiji i inovacijama; i

jačanje kolektivne ambicije za klimatske akcije. Summit budućnosti, koji će se održati u rujnu 2024., ponudit će platformu za različite dionike za raspravu o potrebnim reformama s ciljem formuliranja „multilateralnih rješenja za bolje sutra“.

U kontekstu ovog izvješća, neki od kritičnih prioriteta za međunarodnu zajednicu – usmjereni na poticanje rasta, ali i ubrzanje napretka prema ciljevima održivog razvoja – uključuju ponovno oživljavanje multilateralnog trgovinskog sustava; reformiranje financiranja razvoja i globalne financijske arhitekture te rješavanje izazova održivosti duga zemalja s niskim i srednjim dohotkom; i masovno povećanje financiranja klimatskih promjena.

Dugotrajno usporavanje globalne trgovine – koje djelomično odražava povećani skepticizam o dobitima globalizacije u nekim zemljama – ukazuje na potrebu za reformom multilateralnog trgovinskog sustava. Dok pitanja unutarnjeg upravljanja ostaju neriješena i pojavljuju se novi vanjski izazovi, multilateralni trgovinski sustav pod okriljem Svjetske trgovinske organizacije (WTO) i dalje se suočava sa značajnim izazovima.

Održavanje uključivog i transparentnog trgovinskog sustava utemeljenog na pravilima ostaje ključno za poticanje globalne trgovine i podržavanje održivog razvoja, uključujući energetske tranzicije.

Potrebne su hitne reforme kako bi se osiguralo da WTO može riješiti nesuglasice među zemljama članicama, ubrzati napredak u globalnim trgovinskim sporazumima i odgovoriti na nove izazove, uključujući sve veću upotrebu trgovinskih ograničenja.

Rješavanje pitanja međunarodnog financiranja i održivosti duga ključno je za postizanje ciljeva održivog razvoja, ublažavanje financijskih ograničenja, smanjenje dužničkih poteškoća i povećanje obujma financijskih tokova za gospodarstva u razvoju. Inicijativa SDG Stimulus koju je pokrenuo glavni tajnik Ujedinjenih naroda ocrtava hitno potrebne reforme u međunarodnom financijskom sustavu i poziva na povećanje ulaganja u SDG od najmanje 500 milijardi dolara godišnje. Trenutno napreduje u

financiranje održivog razvoja ostaje vrlo sporo i fragmentirano. Budući da su mnoge zemlje u razvoju u dužničkoj nevolji, potrebna je hitna i učinkovitija međunarodna suradnja za restrukturiranje duga i rješavanje izazova refinanciranja. Globalni okrugli stol o državnom dugu, uspostavljen u veljači 2023., ima za cilj olakšati suradnju između dionika i omogućiti koordinaciju, razmjenu informacija i transparentnost. U tijeku su naponi za poboljšanje ugovornih klauzula kako bi se spriječile i učinkovitije riješile dužničke poteškoće i krize.

Postoji potreba za snažnijim i učinkovitijim multilateralnim inicijativama koje pružaju jasnoću u pogledu koraka i vremenskih rokova za procese, pružanje mirovanja duga tijekom pregovora i bolje načine za osiguranje poštivanja načela „usporedivost tretmana“ među različitim vjerovnicima.

Povećanje financiranja klimatskih promjena ključno je za postizanje cilja održivog razvoja 13, koji potiče zemlje na borbu protiv klimatskih promjena i njihovih učinaka. Procjenjuje se da će do 2050. biti potrebno 150 bilijuna dolara ulaganja za tehnologije i infrastrukturu energetske tranzicije, pri čemu je godišnje potrebno 5,3 bilijuna dolara samo za transformaciju globalnog energetskog sektora. Međutim, financiranje klimatskih promjena i dalje je daleko ispod potrebne razine zelenih ulaganja za ograničavanje porasta temperature na 1,5 °C iznad predindustrijskih razina, kako je navedeno u Pariškom sporazumu 2015. Obćanje razvijenih zemalja da će osigurati 100 milijardi dolara za financiranje klimatskih promjena godišnje do 2020. nikada nije u potpunosti ispunjen, s ukupnim financiranjem od samo 89, Učinkovita operacionalizacija Fonda za gubitke i štete, službeno usvojenog na dvadeset i osmoj konferenciji stranaka Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime (COP28), i povećanje financijskih obveza preuzetih u vezi s ovim Fondom bit će od ključne važnosti za pomoć ranjivim zemljama u suočavanju s utjecajima klimatskih katastrofa.

Smanjenje subvencija za fosilna goriva, jačanje uloge multilateralnih razvojnih banaka u financiranju klimatskih promjena i promicanje prijenosa tehnologije ključni su za jačanje klimatskih mjera diljem svijeta.

Za više informacija
www.un.org/en/desa

**United
Nations**

Department of
Economic and
Social Affairs